

VÝZKUMNÝ ROZHOVOR

KONCEPCE A METODY VÝZKUMU V BEZPEČNOSTNÍCH A
STRATEGICKÝCH STUDIÍCH, 11. DUBNA 2018

VENDULA DIVIŠOVÁ

HISTORIE VÝZKUMNÉHO ROZHOVORU

- nejstarší rozhovory - Sokrates, Thúkydidés
- použití termínu „interview“ od 17. století
- 1859 - první rozhovor v novinách
- psychoterapeutické rozhovory (Freud, Piaget)
- 20. léta - rozhovory v Chicagských továrnách
- 50. léta - rozhovory za účelem analýzy spotřebitelů, focus groups

VÝZKUMNÝ ROZHOVOR JAKO METODA KVALITATIVNÍHO VÝZKUMU

- spíše řemeslo / umění než specifická metoda
- konverzace mající předem danou strukturu a cíl
- Kvale (2009) „*inter-view where knowledge is constructed in the inter-action between the interviewer and the interviewee*“
- nejčastější typ - strukturovaný rozhovor - cílem postihnout popis z pohledu respondenta, důraz na význam (interpretace)
- rozhovor x dotazník

EPISTEMOLOGIE A VÝZKUMNÝ ROZHOVOR

- zda je poznání „dolováno“ od respondenta x konstruováno
- **pozitivismus** - tazatel pasivní
 - ale reflektuje i „efekt tazatele“
- **konstruktivismus** - aktivnější role tazatele, spoluvytváří poznání
(nutná transparentnost!)

PLÁNOVÁNÍ VÝZKUMNÉHO ROZHOVORU

- absence rigidních pravidel, otevřenost
- spousta rozhodnutí probíhá „na místě“
- typ výzkumného rozhovoru:
- struktura – kontinuum - **strukturovaný** / **polostrukturovaný** / **nestrukturovaný** - řídicí otázka
- další kritéria: počet respondentů / médium / způsob dotazování (pasivní x asertivní)
- populace a vzorek (předem daný počet - zvláště u grantů / teoretická saturace / snowball) - závisí na cíli!

7 FÁZÍ VÝZKUMNÉHO ROZHOVORU

1. výběr tématu (CO a JAK)
2. design výzkumu (počet respondentů, otázky...)
3. rozhovory
4. přepis rozhovoru
5. analýza rozhovoru
6. ověřování (validita, reliabilita, zobecnitelnost)
7. předávání výstupů výzkumu

VEDENÍ VÝZKUMNÉHO ROZHOVORU

- důležitost prvních pár minut + „briefing“ o výzkumu
- význam sociální interakce
- pozorný poslech (případné potvrzovací otázky, alternativní náhledy, odkrytí rozporů...)
- plán rozhovoru (interview guide) – závisí na typu rozhovoru a cíli
- měl by následovat „debriefing“
- protokol k výzkumnému rozhovoru (kontext)

TIPY PRO VEDENÍ VÝZKUMNÉHO ROZHOVORU

- ujištění respondenta, že on je tím expertem / že nejsou žádné správné nebo špatné odpovědi
- vést respondenta spíše k určitým tématům (x určité názory na ně)
- dostatečně flexibilní struktura - respondent má možnost vznášet dotazy, připomínky (vlastními slovy, z vlastní perspektivy)
- ptát se spíše CO a JAK než PROČ (to je úlohou výzkumníka)
- nepotvrzovat odpovědi („hmm“, kývání...)
- tolerovat ticho

VÝZKUMNÝ ROZHOVOR A OTÁZKY

- otázky - jasné, přímé, krátké, otevřené, absence akademických výrazů (x expertní rozhovor), žargonu
- výzkumná otázka x otázky během výzkumného rozhovoru
- pozor na „PROČ“ otázky a sugestivní otázky
- „skutečné“ otázky – odpověď není dopředu známá
- navazující otázky (second questions) – cílem upřesnění / doplnění / potvrzení interpretace

KVALITA VÝZKUMNÉHO ROZHOVORU

- spontánní, relevantní odpovědi tazatele
- délka odpovědí tazatele (vůči délce otázek)
- kvalifikace tazatele: jazyk, znalosti, přizpůsobení jazyku respondentu, citlivost, otevřenost, kontrola nad průběhem rozhovoru, kritičnost, interpretace
- validita, reliabilita, zobecnitelnost
- zda je toto poznání užitečné, pro koho a za jakým účelem?

PŘEPIS VÝZKUMNÉHO ROZHOVORU

- ideálně v řádu dnů po uskutečnění rozhovoru
- přepisuje tazatel / jiná osoba
- podoba závisí na analýze dat (např. obsahová / diskursivní analýza)
- přepis „slovo od slova“ x formálnější podoba
- zda zahrnout: pauzy, změny v intonaci, emoční vyjádření (smích, povzdech)

ANALÝZA VÝZKUMNÉHO ROZHOVORU

- typ analýzy by měl být rozhodnut předem
- cílem interpretace respondentů x jazyk?
- techniky zaměřené na význam: hledání/zhušťování významů (meaning coding, meaning condensation), obsahová analýza, interpretace významů
- techniky zaměřené na jazyk: lingvistická, konverzační, diskurzivní analýza...
- analýza rozhovoru jako „bricolage“ - výzkumník se volně pohybuje mezi různými metodami (kvantifikace, metafory...) / teoretické čtení (žádná specifická technika)

VÝZKUMNÝ ROZHOVOR A ETIKA

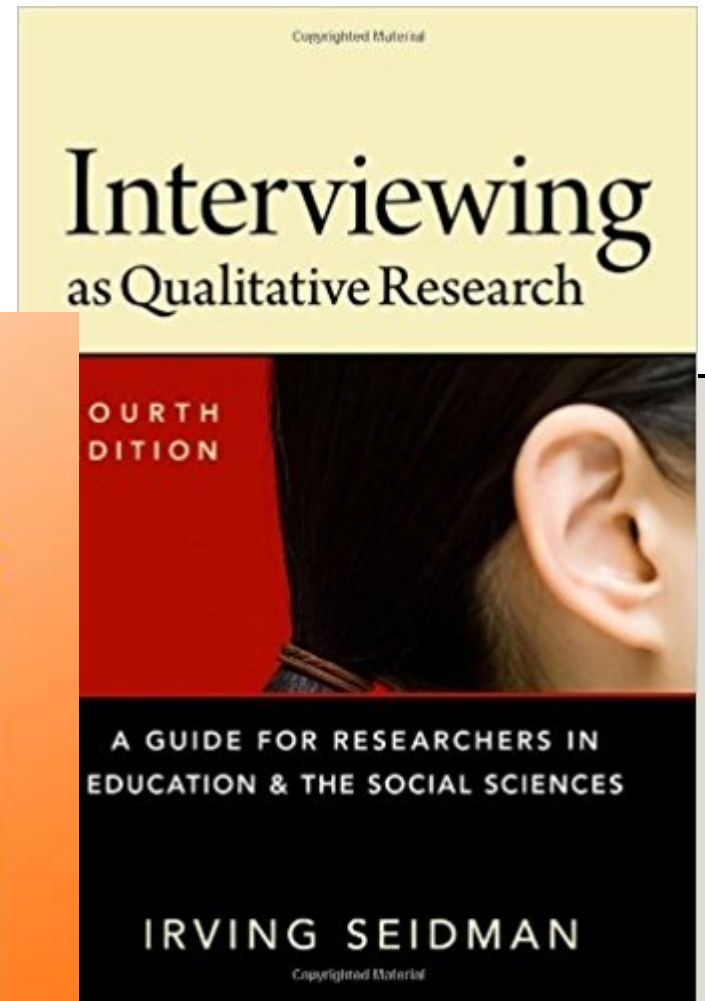
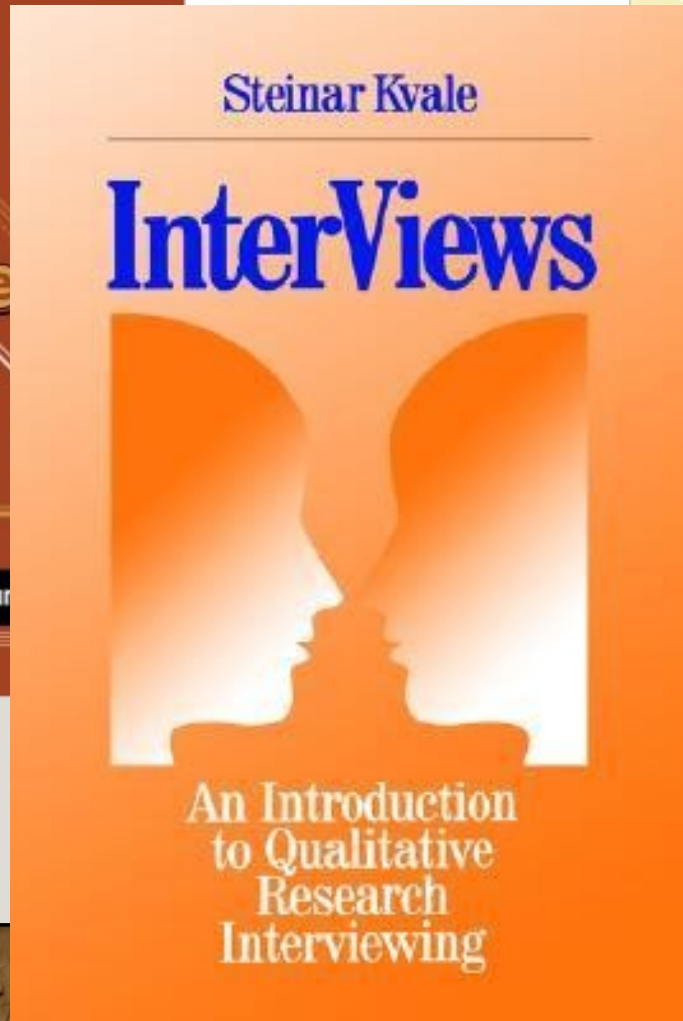
- otázka dopadu na společnost (improvement of human situation?)
- informovaný souhlas (v jakém rozsahu před / po rozhovoru? kdo ho uděluje?)
- minimalizace rizika pro subjekt výzkumu
- otázka důvěrnosti, anonymity; možnost odstoupení od rozhovoru
- i rizika pro tazatele („going native“)
- otázka záznamu (diktafon?), přepisu (citace v kontextu) a analýzy
- mikro x makro-etika (např. Adorno a autoritářská osobnost)
- přístupy „za etikou“ - **etika péče** (širší zodpovědnost tazatele), **konfliktní metodologie** (kritika institucí)

EXPERTNÍ ROZHOVOR

- expert jako „vrchol“ vědění v určité oblasti / zdroj informací, kde je ztížen přístup k cílové skupině
- expert – nejen specifické znalosti (know-why a know-how), ale i zodpovědnost, definice příčin, řešení
- 3 hlavní typy expertního rozhovoru:
 1. **explorační** – počáteční orientace v oblasti, vytváření hypotéz
 2. **systematizační** – cílem přístup k expertnímu vědění (sběr objektivních fakt), objektem výzkumu není respondent x jeho znalosti
 3. **vytvářející teorii** – objektem subjektivní dimenze expertního vědění (implicitní předpoklady...)

EXPERTNÍ ROZHOVOR II

- pokud cílem subjektivní dimenze – spíše nestrukturovaný rozhovor
- tazatel jako „kvazi-expert“ – orientace v oblasti, terminologie
- význam interakce – jak expert vnímá tazatele, typicky mocenská asymetrie (ve prospěch respondenta)
- problematičtější přístup a vzorek (snowball technika)

The SAGE Handbook of
Interview Research

The Complexity of the Craft

Second Edition

Edited by
Jaber F. Gubrium
James A. Holstein
Amir B. Marvasti
Karyn D. McKinney

